

FAKULTET POSLOVNE EKONOMIJE

MONETARNA EKONOMIJA

prof. Dr Ivan Mirović

BRZINA OPTICAJA NOVCA – PRIRODA I KARAKTER

➤ Opšte prihvaćeni stav savremene monetarne teorije je da **količina novca** predstavlja jedan od značajnih faktora privrednih kretanja, posebno u uslovima kreditnog novca i svih surogata pravog novca.

➤ Ovo potvrđuje i činjenice da se u okviru monetarne teorije sve veća pažnja pridaje izučavanju i istraživanju mehanizma prenošenja monetarnog djelovanja na proces reprodukcije, s ciljem da se nađe odgovor na pitanje:

➤ kako i kojom brzinom djeluju pojedini instrumenti monetarne politike na osnovne privredne makroagregate, kao što su: nacionalni dohodak, cijene, zaposlenost, uvozno izvozni kompleks, platni bilans, likvidnost reprodukcije

➤ Masa novca u privredi je vrlo promjenljiva i dinamična veličina, što zavisi od nekoliko faktora:

1. Mase novca u privredi koja oscilira sa oscilacijom privredne aktivnosti, uz stalnu tendenciju povećanja (u uslovima proširene reprodukcije)
2. Brzina opticaja novca u privredi
3. Ponašanja privredne aktivnosti (društvenog proizvoda)

- Jedan od najboljih pristupa problemu brzine opticaja opticaja jeste onaj koji polazi od poznatog efekta uvođenja novca u proces razmjene razdvajanja akta prodaje od akta kupovine robe, odnosno usluge.
- Napuštajući trampu i koristeći usluge i prednosti novca, privreda plaća za ove usluge cijenu u nastupanju mogućnosti da prodavac ne mora da se u doglednom vremenu pojavi kao kupac.(kao i obrnuto)
- Brzina opticaja novca ustvari znači u ovom okviru mjeru vremena koje razdvaja akt prodaje od akta kupovine.

- U slučaju ***trampe*** brzina opticaja beskonačno velika

$$M_t = T / V = T / \infty = 0$$

- V= brzina novca
- M_t = potrebna količina novca (tražnja novca)
- T= obim transakcija

- Prema ovakvom pristupu, to bi značilo da brzina opticaja novca mora imati neku konačnu vrijednosti, tj. da kupovina slijedi prodaju poslije nekog vremenskog razmaka.
- Novac i brzina opticaja dva aspekta jedne iste pojave:
- Količina novca predstavlja **statički aspekt novca.**
- Brzina opticaja novca predstavlja **dinamički aspekt novca.**

- Na ovaj način, postojanje novca i brzina opticaja novca su prirodno vezani: uvođenje novca znači razdvajanje kupovine od prodaje, ali ovo razdvajanje može egzistirati samo ako postoji vremenski razmak između ova dva akta.
- Taj vremenski razmak upravo leži u osnovi brzine opticaja novca.
- Posmatrajući i na ovakav način brzinu opticaja novca, proizilazi:
 - 1. Brzina opticaja novca je utoliko veća, ukoliko je vremenski razmak između prodaje i kupovine manji.**

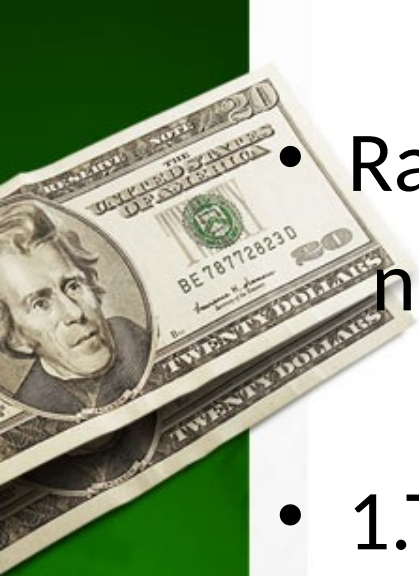
2. Ekstremne tačke su kada brzina optičaja novca teži da bude beskonačno velika i kada teži da bude jednaka nuli.

U prvom slučaju, vremenski razmak između prodaje i kupovine nestaje i slučaj se približava **sistemu razmjene putem trampe**. U drugom slučaju, vremenski razmak između kupovine i prodaje je **beskonačno veliki**.

- U Slučaju kad je a) ($BON = 0$), to znači njegovo pretvaranje u neaktivni novac, a u slučaju kad je b) ($BON = \infty$), to znači njegovo nestajanje uopšte.

3. U realnom životu **brzina opticaja novca** će se nalaziti negdje između dvije ekstremne tačke.
4. Brzina opticaja se **može povećavati ili smanjivati.** To će značiti skraćenje ili produženje postojećeg vremenskog razmaka između prodaje i kupovine.(**mjerilo potrebne količine novca**)
5. Značaj brzine opticaja novca još je veći u uslovima nerobnog novca.(odraz faktora koji determinišu ravnotežu)

- Razlikuju se tri koncepcije brzine opticaja novca:

- 1.Transakciona BON;
- 2.Dohodna BON;
- 3.Recipročna vrijednost dohodne BON

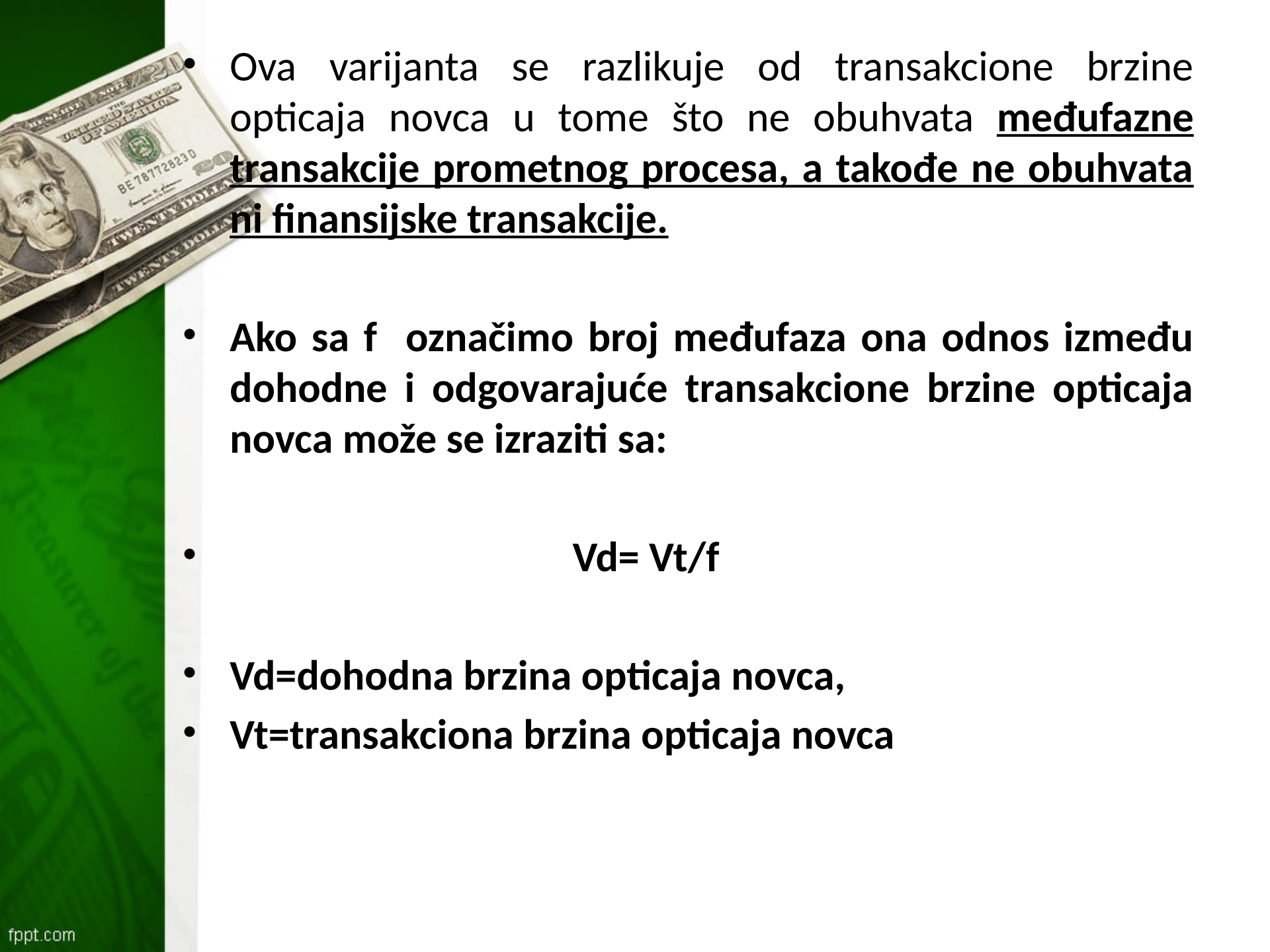

- **-TRANSAKCIONA BRZINA OPTICAJA NOVCA,**
predstavlja odnos između **ukupnog iznosa novčanih transakcija i količine novca**, tj.broj koji pokazuje koliko jedinica novčanih transakcija se obavlja jedinicom količine novca u opticaju;
- $$V_t = T / M;$$
- V_t -Transakciona BON
- T = obim novčanih transakcija
- M = količina novca
- Ovako izražena brzina opticaja pokazuje koliko puta (prosječno) u određenom vremenskom periodu jedna novčana jedinica pređe od jednog vlasnika do drugog

- - **DOHODNA BRZINA OPTICAJA NOVCA,**
- predstavlja **odnos između nominalnog društvenog proizvoda** (ili nacionalnog dohotka) i količine novca tj. broj koji pokazuje **koliko jedinica društvenog proizvoda opslužuje jedinica količine novca u opticaju**

- $$V_d = NDP / M$$
- NDP = društveni proizvod (ili nacionalni dohodak) po tekućim cijenama.
- pokazuje koliko novčanih jedinica društvenog proizvoda ili nacionalnog dohotka dolazi na jedinicu novčane mase

- Ova varijanta se razlikuje od transakcione brzine opticaja novca u tome što ne obuhvata međufazne transakcije prometnog procesa, a takođe ne obuhvata ni finansijske transakcije.

- Ako sa f označimo broj međufaza ona odnos između dohodne i odgovarajuće transakcione brzine opticaja novca može se izraziti sa:

- $$V_d = V_t / f$$

- V_d =dohodna brzina opticaja novca,
- V_t =transakciona brzina opticaja novca

➤ RECIPROČNA VRIJEDNOST DOHODNE BRZINE OPTICAJA NOVCA)

odnos između količine novca u opticaju i iznosa nominalnog društvenog proizvoda.

➤ Koristi se kao indikator snadbjevenosti privrede novcem

- $$V = M / NDP = 1 / V_d$$

➤ pokazuje koji dio društvenog proizvoda ili nacionalnog dohotka se drži u novcu i stoga predstavlja najpogodniju varijantu za povezivanje novca sa prometnim procesom.

➤ Neki ekonomisti ovu varijantu i ne ubrajaju u kategoriju brzine opticaia novca već tražnje novca

- **PARCIJALNE BRZINE OPTICAJA NOVCA**
- Iz prethodnog izlaganja se vidjelo da je samo jedna varijanta **obuhvatala sve transakcije i cijelu novčanu masu**. Sve ostale varijante predstavljaju parcijalne varijante u nekom smislu: *bilo obuhvatajući samo dio transakcija ili samo dio novčane mase*.
- Na strani transakcija pojavljuju se dvije osnovne varijante: ukupne novčane transakcije, transakcije prometnog procesa, finansijske transakcije i transakcije finalne tražnje (potrošnja i investicije).
- Od posebnog interesa mogu biti brzine opticaja pojedinih kategorija novca.

- U ovom pogledu na prvom mjestu se mogu pomenuti tri kategorije novca:
- M_p = novac u funkciji prometnog i platežnog sredstva (potrebna količina novca)
- M_b = neaktivni novac,
- M_n = neuravnoteženi novac.
- Ovo nisu kategorije novca koje se mogu statistički indentifikovati, tako da i njihova brzina opticaja novca može imati samo analitički karakter.
- Ovako posmatrano, brzina opticaja novca se pokazuje kao kategorija složena od više brzina opticaja. Ona bi, zapravo, predstavljala ponderisani prosjek pomenutih brzina.

- **FAKTORI BRZINA NOVČANOG OPTICAJA**
- Pitanje šta definiše brzinu potrebne količine novca svodi se na pitanje šta determiniše tražnju novca pri određenom nivou transakcija ili društvenog proizvoda, odnosno, šta određuje da li će jedna novčana jedinica opslužiti manji ili veći iznos transakcija (nacionalnog dohotka).
- U okviru determinanti brzine opticaja potrebne količine novca mogu se izdvojiti dvije grupe faktora:
 1. Sistem plaćanja, koji određuje maksimalnu brzinu opticaja.
 2. Ostale determinante, koje imaju za posledicu da je brzina opticaja manja od maksimalne.

- **Maksimalna brzina opticaja** je u stvari brzina opticaja koja odgovara mogućnostima izvršenja operacija plaćanja. Ta brzina odgovara **vremenskom periodu potrebnom da se izvrše operacije plaćanja.**
- Kod depozitnog novca to bio period između izdavanja naloga od strane platioca da se izvrši neka isplata, do momenta kada primalac novca dobije obavještenje da su novčana sredstva odobrena na njegovom računu i na taj način dođe u položaj da ih može koristiti za sopstvena plaćanja.
- S obzirom na čisto **bankarsko-tehnički karakter** ovih determinanti, ova maksimalna brzina opticaja se može nazvati **i tehničkom brzinom.**

- Očigledno je da ova brzina opticaja najviše zavisi od **institucionalnih faktora sistema plaćanja.**
- Savršenija tehnika platnog prometa smanjuje masu novca u platnom prometu i dovodi do porasta brzine novčanog opticaja.
- Ako je tehnika platnog prometa toliko usavršena da je vrijeme obračuna svedeno na prosječno četiri dana, brzina plaćanja je, prema ovome, svedena sa 360 na 90 dana.
- Ostale determinante se mogu klasifikovati kao faktori koji imaju za posledicu smanjenje brzine opticaja novca u odnosu na maksimalnu.

-
- U determinante tražnje potrebne količine novca spadaju:

Decentralizacija ili centralizacija novčanih sredstava.

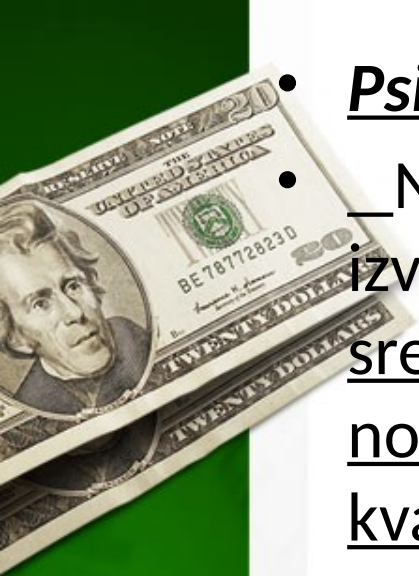
Veća centralizacija novčanih sredstava i centralizovana raspodjela nacionalnih dohotka, odnosno viška rada, dovodi do povećanja brzine novčanog opticaja.

- Suprotno navedenom, ukoliko postoji veći broj ekonomskih jedinica u kojima se vrši formiranje, raspodjela i trošenje novčanih sredstava – brzina novčanog opticaja se smanjuje, a smanjuje se i porast optimalne (potrebne) novčane mase.

➤ Ovdje bi se mogla navesti i sektorska djelovanja na brzinu opticaja.

- Preraspodjelom novčanih sredstava iz sektora stanovništva, gdje je brzina opticaja manja, u sektor preduzeća i porast učešća privrednih subjekata u ukupnim transakcijama i novčanoj masi povećava ukupnu brzinu opticaja.
- Ova tendencija porasta je jače ispoljena u periodima povećane **privredne aktivnosti**, dok se u periodu **recesije** zapaža tendencija smanjenja.
- **Stepen sigurnosti.** Ukoliko privredni subjekti procjenjuju da postoji **velika sigurnost u prilivu sredstava u poslovanju** i ostvarivanju dohotka, mogu se zadržati manja novčana sredstva kao sredstva likvidnosti.

- **Psihološki faktori.**

- _Neosporno je da ovaj kompleks faktora, kao izvedeni faktori, djeluju na tražnju novčanih sredstava uopšte, prema tome i na brzinu opticaja novca. Riječ je o faktorima koje je teško kvantifikovati, te ih je teško ukomponovati u postavljenu monetarnu politiku.

- **Frekvencija u plaćanjima koje nastaju u procesu raspodjele i preraspodjele nacionalnog dohotka**

- Ovdje je riječ o institucionalno određenim intervalima u kojima se mora vršiti obračun i isplata dohotka, doprinosa, poreza i drugih oblika davanja.
- Ako su ovi intervali dugi, to će negativno uticati na brzinu novčanog opticaja i novčanu masu.

- *Veća ili manja stabilnost privrede, odnosno viša ili niža stopa inflacije.*
- Poznato je da veća inflaciona nestabilnost privrede vodi bržem oslobađanju od novca, bržem trošenju dohotka, i u skladu s tim, bržem opticaju novca.
- Međutim, u uslovima hiperinflacije, brzina opticaja je pod snažnim djelovanjem pretjerane inflacije.
- U pogledu brzine opticaja neuravnoteženog novca može se reći samo to da se ona približava maksimalnoj brzini.

HVALA NA PAŽNJI!